

Hilde Anette Aamodt

Å beslutte med henblikk på risiko?

– Når politikken dytter ansvaret over på barnevernets ansatte¹

Artikkelens tema er hvordan barnevernet, gjennom sine kommunikative beslutninger, skaper praksis. Mer konkret har jeg undersøkt hvordan saksbehandlerne i barnevernets undersøkelser kommer frem til beslutninger gjennom å forholde seg til ulike forventninger. Gjennom analysen synliggjøres det hvordan barnevernets undersøkelser langt på vei blir styrt av forventninger den enkelte saksbehandler og forelder ønsker å innfri. Disse handler for eksempel om å ha minst en samtale med barnet, samt å følge en undersøkerplan. Dermed blir det å ikke følge undersøkerplanen eller det å ikke snakke med barnet sett som usikre handlingsvalg mot målet om å sikre «den gode undersøkelse». Barnevernets beslutninger vil dermed inngå i et i et rasjonaliseringsprogram hvor hensikten eller målet er å unngå risiko. På den måten synes barnevernets undersøkelser å være styrt av en risikopolitikk som tjener hensikten å være på den sikre siden og hvor fremtidens nødvendige uvisshet blir barnevernets problem. Risikopolitikken bringer barnevernet inn i en praksis det ikke selv har definert og setter dermed barnevernet inn i en tilstand av fare. Politikken pålegger barnevernet å omsette alle svake punkter til forebyggelsesprogrammer med den hensikten å sikre «den gode praksis». Det betyr en praksis hvor standardisering og maler blir de mest opplagte svarene. På den måten blir det barnevernet som organisasjon som bærer ansvaret for eventuelle feilvurderinger – ikke den politikken som ligger til grunn for handlingene. Ansvaret dyttes dermed over på barnevernets ansatte.

Søgeord: Niklas Luhmann, risikopolitikk, barnevern, beslutninger, sosialt arbeid

Med bakgrunn i Niklas Luhmanns teori (1982, 2000a, 2003) er barneverntjenesten å forstå som en organisasjon, et sosialt system, som kommuniserer gjennom sine beslutninger, og som skaper seg selv gjennom den kommunikative beslutningsprosessen. Denne artikkelens tema er hvordan ansatte i barnevernet kommuniserer sine beslutninger i barnevernets undersøkelser.² Spørsmålet jeg stiller er hva som dukker opp, altså hvilken praksis som trer frem, når vi ser barnevernets praksis som kommunikative beslutninger.

Organisasjonens kommunikasjon er noe deltagerne selv skaper gjennom sin kommunikasjon. I barnevernundersøkelsen blir kommunikasjonen derfor et empirisk anliggende. Det betyr ikke at jeg søker å fange en bestemt måte det kommuniseres på eller hyppigheten av en bestemt type kommunikasjon. Heller er formålet å se på *hvordan* saksbehandleres ulike måter å kommunisere på blir bestemmende for hvordan barnevernets undersøkelse trer frem for både saksbehandlere og foreldre.

Niklas Luhmanns (2000a) systemteori danner som nevnt ramme for analysene i denne artikkelen. Studier som benytter denne teorien har derfor vært sentrale og særlig arbeidene til Niels Åkerstrøm Andersen (Andersen 2003, 2006, 2008, 2012). Luhmanns teorier blir i økende grad anvendt i analyser av klienters møte med systemet. Blant annet i studien av hvordan borgerkontrakter regulerer relasjonen mellom borger og stat (Andersen 2003), i analyser av samtaler mellom profesjonelle og borgere (Åkerstrøm Andersen & Grønbæk Pors 2017) og videre i Kaspar Villadsens studie av hjemløse klienter (2005, 2007, 2008). I Anders La Cour sin studie av hvordan frivillig sosialt arbeid ikke kan styres gjennom tradisjonelle styringsmekanismer (La Cour 2002) er også Luhmanns tenkning lagt til grunn. Det samme finner vi i Maria Appel-Nissen sin analyse av hvordan behandlingsskommunikasjonen reproduserer et såkalt «behandlerblikk» i døgninstitusjoner for familiebehandling (Appel-Nissen 2005), mens Lars Skov Henriksen har sett på sosialhjelpen gjennom et systemteoretisk blikk (Skov Henriksen 2001). Også Sverre Moe (1998) anvender Luhmanns teorier i en studie av velferd sett i et systemteoretisk perspektiv.

Barnevernets beslutninger

Den engelske barnevernforskeren Eileen Munro har lenge forsket på beslutninger i barnevernet, og i særlig grad har hun vært opptatt av risikovurderinger og saksbehandleres redsel for å gjøre feil (Munro 1996, 2008, 2011). Hun mener at det alltid vil kunne skje feilvurderinger, men at problemet er at beslutningene i ettertid ikke blir kritisk evaluert. Hun sier at barnevernansatte har problemer med å være kritiske til sine beslutninger når beslutningen først er tatt (Munro 1996 i Backe-Hansen mfl. 2016:226). En dyktig saksbehandler, sier hun, er en som har kapasitet til å revurdere egne beslutninger (ibid). Videre peker Munro på at barnevernets arbeid har blitt for standardisert og

Hilde Anette
Aamodt

Phd i sosialt arbeid
og sosialpolitikk ved
Høgskolen i Oslo og
Akershus.
Studieleder

E-mail: hilde.a.aamodt
@hioa.no

for lite preget av faglig skjønn. Hun hevder at barnevernet er for mye styrt av detaljerte utredningsmaler og rutinebeskrivelser som skal sikre den gode beslutning, og hun spør om den bakenforliggende tanken er å sikre seg mot feil (Munro 2011). Noe av den samme kritikken reises i studien til Cora Bartelink m.fl. som påpeker at standardiserte beslutninger ikke er ensbetydende med at barns behov for hjelp blir ivaretatt (2014). Studien til Lars Uggerhøj viser hvordan bruk av standardiserte verktøy i undersøkelsesfasen blir bestemmende for informasjonen som kommer frem, og hvor annen viktig informasjon risikerer å bli utelatt (2011). Også studien til Vibeke Samsonsen og Danielle Turney (2016) viser at det ikke er entydig hvorvidt standardiserte maler, kontra beslutninger basert på skjønn, gir de beste beslutninger, og også hvordan dette henger sammen med hvem beslutningstakeren er. En saksbehandler med lang erfaring har større forutsetninger for å gjøre gode vurderinger basert på skjønn enn en som ikke har denne erfaringen. Flere studier peker imidlertid på hvordan bruk av modeller og maler fører til færre feilbeslutninger, og hvordan en standardisering bidrar til en forenkling av det komplekse på en god måte (Barlow, Fisher og Jones 2012; Broadhurst mfl. 2012). Også Britt-Ingunn Misund (2014) peker på hvordan maler i beslutningsarbeidet er en måte å sikre rasjonalitet i beslutningene. Det samme gjør David Wilkins som påpeker hvordan standardiserte beslutninger hjelper barnevernet til å være nyanserte i sin informasjonsinnhenting, for eksempel ved å ikke bare fokusere på risikofaktorer men også vektlegge beskyttelsesfaktorer (2015). Dog har vi studier som viser at i de landene som har strenge prosedyrer og retningslinjer for vurderingene har saksbehandlerne mindre tiltro til egne beslutninger (Parton og Berrigde 2011; Munro 2011; Baginsky mfl. 2010).

Andre viser hvordan såkalte skjønnsbaserte vurderinger på samme tid kan fremstå som standardiserte. Blant annet beskriver Nicole Hennem hvordan bruk av anerkjente og anbefalte enkeltteorier kan skape ensidige beslutninger, hvor teorien skaper et bestemt blick som gjør at noe trer frem, mens annen informasjon ikke kommer til syne (Hennem 2016). Også i Elisabeth Backe-Hansen sin studie av beslutninger knyttet til omsorgsovertakelser blir det pekt på hvordan saksbehandlerne var opptatt av å legitimere sin beslutning om omsorgsovertakelse overfor fylkesnemnda, og dermed hvor-

dan informasjonen og vurderingene de fremla var plukket ut for å kunne danne et argumentasjonsgrunnlag for den beslutningen som allerede var tatt (2001).

Studier viser dessuten hvordan samarbeidet mellom barnevernet og foreldrene også påvirker beslutningene som tas (Holland 2000; Kähkönen 1999). I studien til Øivin Christiansen og Norman Anderssen (2010) kom det fram at der samarbeidsklimaet var dårlig og foreldrene hadde et konfliktfylt forhold til barnevernet, så ble det tolket som negative foreldreferdigheter.

Niklas Luhmann – systemteori

Niklas Luhmanns systemteori (1992, 2000a) handler om hvordan verden blir til gjennom individers, organisasjoners eller systemers blikk på verden, og som dermed får verden til å tre frem på bestemte måter. Samtidig trer også iakttageren frem gjennom det samme blikket, noe som betyr at også iakttageren selv synliggjøres på bestemte måter. Sammenfattende kan det sies at verden skapes gjennom iakttagers blikk, samtidig som blikket setter sin iakttagere. I denne sammenhengen blir spørsmålet hva som dukker frem om vi ser barnevernundersøkelsen som kommunikative iakttagelser mer enn å skulle fortolke kommunikasjonen som en rasjonell koordinering av handlinger.

Teorien har sitt utgangspunkt, sin premiss, i at det finnes systemer enhver sosial kontakt er forankret i. Luhmann betrakter sosiale systemer som selvrefererende kommunikasjonssystemer som består av og ved kommunikasjon. Kommunikasjonen forholder seg kun til seg selv, den svarer ikke på noe utenfor seg selv og er kun overlatt til å produsere seg selv gjennom egne operasjoner (Luhmann 1997). Det er med andre ord systemer som kommuniserer og ikke individene. Når kommunikasjonen kommuniserer vil det alltid oppstå et system som avgrenser seg fra en omverden. Systemene kommer til syne som en forskjell mellom system og omverden. De kommuniserer utfra en forskjell hvor noe settes innenfor, samtidig som noe settes utenfor, og hvor det som er utenfor (omverden) alltid er mer kompleks enn det som er innenfor. Enheten system og omverden utgjør dermed «verden» eller «alt som er» og hvor språket er det som setter forskjellen i verden. Et system finnes kun i kraft av en iakttagere som beskriver systemet fra et bestemt ståsted eller horisont. Dermed blir det innlysende hvorfor iakttagere må finnes og gjøres synlig.

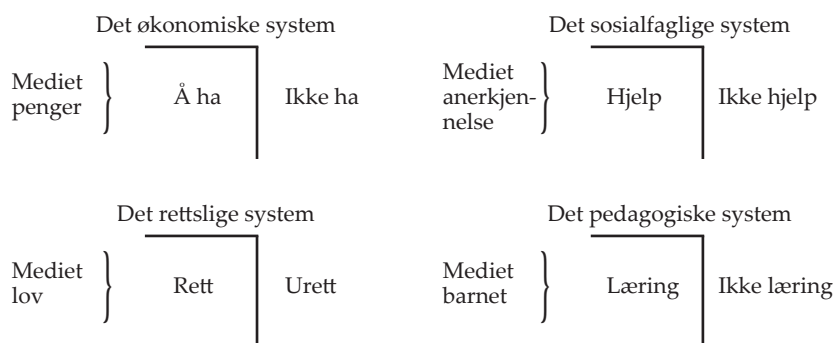
Når barneverntjenesten kommuniserer vil den ha ulike funksjonssystemer den kan hekte seg på (Luhmann 1977). Eksempler på ulike funksjonssystemer er det økonomiske system, det pedagogiske system, det rettslige system, det politiske system, det sosialfaglige system, osv. Hvert funksjonssystem har hvert sitt symbolske generaliserte medium. Det pedagogiske systems medium er barnet, det sosialfaglige systems medium er behov, rettens medium er gjeldende rett, osv.

Idet det kommuniseres gjennom et medium blir verden delt i to. Dette skjer ved at det symbolsk generaliserte medium etablerer en binær kode hvor verden deles i to halve deler. Koden avgrensner kommunikasjonen på saksdimensjonen hvor det skilles mellom en positiv og en negativ verdi (Luhmann 1993). Den positive verdien definerer kommunikasjonens motiv, men uten at motivet blir spesifisert. Den negative verdien i koden tjener som refleksjonsverdi og brukes til å kontrollere verdien av sine aktiviteter i forhold til det som ikke ble gjort eller kunne ha vært sagt (Andersen 2002). Poenget er at hele verden kan begripes ut fra koden.

Kommuniseres det i økonomiens kode «ha/ikke ha» vil barneverntjenesten se verden fra en posisjon hvor det avgjørende er å holde budsjettet, eller hva som er økonomisk lønnsomt. Kommuniseres det fra det rettslige system deles verden i rett/urett og de ansatte vil orientere seg etter lovverket og dele verden inn i hva som er lov kontra ikke lov. Fra det sosialfaglige system vil verden deles inn i hva som er til hjelp kontra ikke hjelp, mens fra det pedagogiske system er mediet «barnet», i betydningen en som skal utvikle seg, hvor koden er læring/ikke læring, eller mer presist; hva som kan bidra til utvikling og endring i familiens problem. Når verden for eksempel iakttas gjennom mediet penger blir beslutningen økonomisk relatert til forskjell fra for eksempel en sosialfaglig beslutning hvor verden blir vurdert ut fra barnet eller familiens behov for hjelp. Det er mediene som bestemmer hvordan det kommuniseres og hvilke muligheter eller hindringer den enkelte saksbehandler får øye på (Jensen og Villadsen 2014). Det er heller ikke mulig at to medier formes på en gang. Knyttes det an til rettens kode, forstås alt rettslig. Kommuniseres det i det pedagogiske systemet blir alt målt etter god/dårlig utvikling for eksempel. Idet det skiftes kode i en samtale vil hele samtalens innhold og mulig fortsettelse endres (Andersen 2008).

Eksempler på de ulike funksjonssystemer med medier kan illustreres slik:

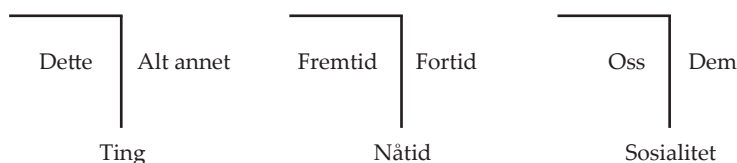
Figur 1

I følge Luhmann er det ingen hierarkisk relasjon mellom funksjonssystemene, noe som betyr at det ikke er et «overfunksjonssystem» som kan tre inn og tilråde om beslutningene bør tas i det ene eller andre funksjonssystemet. Det finnes ikke et overordnet etisk system som kan tre inn der andre feiler eller kommer til kort slik det presenteres i et mer fenomenologisk perspektiv hos blant annet Hannah Arendt (Arendt 1965, 1978, 1998). Dermed finnes det ikke et endelig kriterium for om en rettslig vurdering skulle være bedre enn for eksempel en økonomisk eller sosialfaglig vurdering. Verken saksbehandler eller barnevernleder har et sted å henvende seg for «svar» på hvor beslutningene bør forankres.

Beslutninger iakttas som en særegen form for kommunikasjon som under ingen omstendigheter kan reduseres til individuelle valg eller som noe som finner sted i det enkelte menneskes hode (Luhmann 2000b:141). Som system trer dermed barnevernet frem i det det tar stilling til sine forventninger gjennom det å treffe beslutninger. Forventningene er altså barnevernets omverden som barnevernet som system fortløpende forholder seg til. Disse forventningene trer frem som meningsdimensjoner i kommunikasjonen. Luhmann (2000a) skiller mellom en *sosialdimensjon* som er forskjellen mellom oss og dem, og hvor det å kommunisere gjør noe til et «oss» som samtidig skaper en grense for hvem «oss» er. *Saksdimensjonen* viser til alt som kan gjøres til et tema for kommunikasjonen, altså det vi snakker om. Den siste dimensjonen er *tidsdimensjonen* hvor forskjellen er satt mellom fremtid og fortid. Nåtid vil alltid utspille seg mellom fremtid (begrep) og fortid (motbegrep)(ibid.). Det innebærer at der fortiden er et rom av erfaringer, vil fremtiden være en horisont av forventninger og hvor nåtiden kun opererer i spennet mellom disse (ibid.).

De tre dimensjonenes form kan illustreres slik:

Enhver beslutningsoperasjon innsetter en forskjell mellom før og etter beslutningen. Her blir mediet bestemmende for hvorvidt beslutningen kan sies å være en rettslig beslutning, en økonomisk beslutning eller en sosialfaglig beslutning, med videre. Det er altså ved å bruke funksjonssystemenes medier at barneverntjenesten kobler seg på et funksjonssystem og at beslutningen som gjøres blir en hendelse i både organisasjonen og det aktuelle funksjonssystemet.

Det empiriske materialet

Når barneverntjenesten får en bekymringsmelding, og på bakgrunn av denne igangsetter en barnevernundersøkelse, vil undersøkelsen i de fleste tilfellene starte med at foreldrene eller foresatte innkalles til en samtale. Denne artikkelens empiriske datagrunnlag er videofilmer av dette første møtet mellom foreldre og saksbehandlere i 14 ulike barnevernundersøkelser. Samtalene er filmet for å kunne analysere møtet mellom foreldre og saksbehandlere slik de konkret trer frem, mer enn slik de eventuelt ville ha blitt gjenfortalt gjennom intervjuer. I tillegg ble både saksbehandlere og foreldre intervjuet i etterkant av undersøkelsessamtalen. Her ble de vist filmopptaket og fikk stilt spørsmål til det de så. Det ble tatt film av ti samtaler, og det er gjennomført atten intervjuer. Samtlige samtaler og intervjuer er transkribert og analysert og danner grunnlaget for denne artikkelen. Det er fem barneverntjenester, 15 saksbehandlere og 20 foreldre som har deltatt i studien. I 11 av de totalt 13 familiene var foreldrene enslige forsørgere eller levde med nye partnere. Alle samtalene hadde en varighet på mellom 40 og 120 minutter. Samtlige sosialarbeidere hadde lang erfaring som saksbehandlere i barnevernet.

Bekymringsmeldingene som lå til grunn for undersøkelsene hadde svært ulik karakter og omfattet rusmisbruk, bekymringsfull adferd hos barnet, seksuelle overgrep, fravær på skolen, manglende oppfølging fra foreldre, konflikter mellom foreldre, trusler og bråk i hjemmet, samt manglende tilsyn av barnet.

Analysestrategien jeg har valgt går ut på å fastholde at iakttagelsesoperasjoner skal iakttas som nettopp iakttagelser, noe som betyr at oppmerksomheten er rettet mot disse og ikke mot kommunikasjonens deltagere.

Barnevernundersøkelsen blir sett som en forpliktelse mellom kommunikasjonssystemer mer enn en kommunikasjon mellom individer. Dermed analyseres kommunikasjonen kun som kommunikasjon, uten å redusere den til et resultat av den enkeltes motiver, meninger, forståelse, handlinger eller fagutøvelse. Det er en analyse av det som fremtrer i samtalene og ikke noe annet. Analysen av barnevernets undersøkelse blir ut fra Luhmanns teori ikke en gjenstand eller et objekt som sees på, men en særlig distinksjon det kikkles gjennom ved å iakttas saksbehandlere og foreldres iakttagelser av barnevernets undersøkelse. Det er barnevernets undersøkelse som «et særlig blikk på verden» som utforskes.

I analysen av datamaterialet er det sett etter hva foreldre og saksbehandlere markerer i sine iakttagelser, samt hva de ikke markerer, men som likevel inngår i den fortløpende kommunikasjonen som en refleksjonsside.

Sekvensene og beskrivelsene som er gjengitt i artikkelen er *eksempler* på kommunikasjonens mønster, men gir ikke et fullstendig bilde av kommunikasjonen og funksjonssystemene som saksbehandlerne betjener seg av. Poenget er ikke å vise *at* det kommuniseres på bestemte måter i barnevernets

undersøkelse. Heller har analysens hensikt vært å undersøke *hvordan* kommunikasjonen synes styrende for hvordan barnevernundersøkelsen trer frem.

Artikkelen tjener å være et *tilbud* om en beskrivelse, mer enn en påstand om hvordan noe *er*. Hvor dekkende eller presis analysen er, må dermed avgjøres med et nytt spørsmål om hvorvidt man som leser kan gjenkjenne og finne analysen interessant (Knudsen 2008).

Analysen av samtalene – to hovedmønstre trer frem³

Som beskrevet vil det være samtalene⁴ og deres mønstre som danner utgangspunktet for den videre analyse av kommunikasjonen som virker bestemmende på praksis. Jeg vil derfor først gjøre rede for mønstrene og deres kontekst slik de trer frem i analysen, før jeg deretter, i artikkelens neste del, gjør en analyse av den frem-analyserte praksisen.

Det ene mønsteret – undersøkerplanen

Ved første øyekast synes barnevernets undersøkelse å være styrt av en plan for hvordan undersøkelsen skal gjennomføres. I analysen av datamaterialet ble det slående hvor like samtalene mellom foreldre og barneverntjenesten var, uavhengig av deres innbyrdes ulikhet med hensyn til saksbehandler, barneverntjeneste, foreldre og sakens alvorlighetsgrad. Det som umiddelbart syntes bestemmende for samtalenes form, var den konkrete undersøkerplanen. Det var denne saksbehandlerne hele veien viste til og forankret sine handlinger til. Planen ble laget før samtalen med foreldrene og ga en oversikt over hva saksbehandlerne tenkte skulle skje i løpet av undersøkelsen.

Foreldrene ble ofte tause da de ble presentert for denne planen. Enkelte kunne komme med vage utsagn og spørsmål i forhold til at barnet skulle snakkes med, men ingen motsatte seg eller stilte åpenlyse kritiske spørsmål til planen. Heller ikke var det noen som formidlet at de ikke ønsket at planen skulle gjennomføres. Noen saksbehandlere la vekt på å formidle at en gjennomføring av planen ville gi dem en god oversikt og en god kartlegging av barnets situasjon. Andre la vekt på at planen ga foreldrene forutsigbarhet og oversikt over hva undersøkelsen skulle inneholde. Mange henviste også til rutiner og uttrykte at skrivene for innhenting av informasjon, slik det var beskrevet i planen, var standardbrev og ikke bestemt av dem. Saksbehandlerne oppdrag var å gjøre en god undersøkelse, og det ble oppfylt ved å følge den forhåndsbestemte planen:

Saksbehandler: Jeg tenkte jeg kunne gå gjennom, jeg har laget en sånn undersøkelsesplan ...

Mor: Ja

Saksbehandler: ... som beskriver hva vi tenker undersøkelsen skal inneholde. Det er ikke sånn at den er helt låst, men gir litt sånn forutsigbarhet for dere så dere vet hva som skal skje.

Det er nærliggende å tenke at den sterke vektleggingen av undersøkerplanen i barnevernundersøkelsen henger sammen med at også sosialt arbeid har merket fremmarsjen av en markedsorientert og instrumentell tenkning hvor bare det som kan telles og måles anses som pålitelig kunnskap. En stadig sterkere standardisering av praksisen, gjerne i form av manualer, veiledere og prosedyrer, er ment å sikre kvaliteten i tjenestene og den enkeltes rett til lik behandling eller lik tilnærming. Her inngår den forhånds-lagede undersøkerplanen.

Både foreldre og saksbehandlere ga i intervjuene uttrykk for hvordan de hadde merket følgene av denne tenkningen. Flere saksbehandlere fortalte hvordan de nå, i motsetning til tidligere, hadde maler for hvordan undersøkelsen skulle gjennomføres og hvordan det skapte bestemte rammer og føringer for undersøkelsen. Slik det fremkom i samtalene mellom foreldre og saksbehandlere, og i de etterfølgende intervjuene, disiplineres sosialarbeiderne til å følge denne forhånds-lagede planen. På den måten skal saksbehandleren sikre at undersøkelsen avdekker det den er ment å avdekke. Ideen er at dersom man følger planen, vil undersøkelsen gi den informasjonen man søker, eller sikre at saksbehandlerne gjør det de skal. En far uttrykte seg slik i intervjuet:

Far: Det er en prosedyre. De følger den. Det er ingen som skal tenke. Det er sånn det er. Det er som en lagerarbeider som har en prosedyre. Han skal kjøre varene fra a til b. Da gjør han det etter en prosedyre. Det er forferdelige greier. De er redde for å gjøre feil.

Intervjuer: Redde for å gjøre feil?

Far: Ja, hvis de har en prosedyre de skal følge og ikke følger den fordi de mente at det ikke var nødvendig, også hvis det viser seg i ettertid at de skulle ha fulgt prosedyren fordi det var noe jeg ikke fortalte, så skjønner jeg jo at de følger prosedyren. Men den er en belastning for meg og min kone.

Det var imidlertid også foreldre som uttrykte at planen ga en forutsigbarhet og dermed en trygghet i forhold til det som skulle skje:

Mor: Hun [saksbehandler] hadde jo en plan på hvordan hun ville ha det fremover (...).

Intervjuer: Likte du det at hun hadde en sånn plan?

Mor: Ja det var greit det. Da visste du hva som skjer. Istedenfor å bare få en telefon et par dager før at nå vil det eller det skje.

Foreldrene opplevde planen både som en prosedyre som primært skulle beskytte saksbehandlerne mot anklager for å ha begått feil, men den ble også opplevd å gi trygghet. Gjennom planen ble foreldrene informert om hva som skulle skje i undersøkelsen og den skapte også transparens ved å synliggjøre ulikheten i maktforholdet mellom foreldrene og saksbehandlerne. For saksbehandlerne fremsto planen som en kvalitetssikring av undersøkelsen. Saksbehandlerne la vekt på at de utarbeidet undersøkerplaner i alle undersøkelser og at planen bidro til å sikre kvaliteten på undersøkelsen. De fremholdt at planen hindret at undersøkelsene ble en følge av den enkelte saksbehandlers subjektive skjønn, og dermed fikk preg av vilkårlighet. Deres oppdrag var å oppdage barn som trengte hjelp, og de fremholdt at planen var et viktig verktøy for å nå dette målet. Ingen av saksbehandlerne opplevde planen som en hindring for å utøve godt sosialt arbeid, eller tenkte at planen begrenset deres mulighet til å utøve skjønn. Planen fremsto også som en måte å involvere klientene, da flere saksbehandlere la vekt på at planen var noe foreldrene måtte samtykke til. På den måten ble foreldrene også medeiere av undersøkerplanen.

Det andre mønsteret – barnet skal høres

Det andre fremtredende mønsteret i analysen var saksbehandlerens opptatthet av å ha samtaler med barna. De begrunnet det med at barna skulle bli hørt, og at det var viktig at barna selv fikk fortelle hvordan hverdagen deres var:

Intervjuer: Er det sånn at dere stort sett snakker med barna?

Saksbehandler: Vi skal i hvert fall ha én samtale med alle barn. I hvert fall. Det er viktig å høre barns synspunkter og høre dem.

Går vi til barnevernet som institusjon skjedde det en viktig endring i 1992 hvor barnevernloven fikk en tydeliggjøring av barnet som selvstendig individ. Flere studier viser hvordan Norge fører an i forhold til å sikre barn likeverd og individuelle lovbestemte rettigheter (Picot 2014). Det blir dessuten hevdet at Norge er ett av de landene som har kommet lengst i å praktisere et barneperspektiv i barneverntjenestens politikk og praksis (Skivenes 2011:152 i Picot 2014:2). Vi ser også hvordan lovverket i økende grad tydeliggjør barns rettigheter. I 2003 ble det bestemt at barn ved fylte syv år skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser som berører ham eller hen-

ne. Og den 1. juni 2014 trådte en ny lovendring i kraft som er ment å sikre alle barns rett til medvirkning (Barnevernloven § 4-1). Her står det at barn skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt.

Saksbehandlerne skal både sikre at barn får anledning til å delta og høres, samtidig som de skal ta hensyn til barnets behov for omsorg, trygge relasjoner og tilknytning (Diduck 1999). I mitt materiale er det imidlertid fokuset på barns rettigheter som er mest fremtredende. Som vi ser i eksempelet nedenfor, ga saksbehandlerne uttrykk for at de hadde opplevd situasjoner der de på forhånd hadde tenkt at det ikke var behov for samtaler med barnet, men som i etterkant skulle vise seg viktig. Samtalene ga informasjon de ellers ikke ville ha fått tilgang til:

Saksbehandler: Barnesamtalen er vi jo ..., det er veldig aktuelt nå for tiden. Det gjennomfører vi jo i alle saker.

Intervjuer: Så det har alltid en hensikt?

Saksbehandler: Ja, for det handler jo om barnet. De har som oftest en mening om noe.

Intervjuer: Så det er på en måte fast?

Saksbehandler: Ja, for det er jo. I går så opplevde jeg seinest (...). Der hadde jeg hatt samtale med foreldre også skulle vi snakke med ungene. Og det her var en sak som, egentlig, ja, altså meldingen er ikke sånn kjempe bekymringsfull så omsorgen beskrives som god ...

Intervjuer: Ja ...

Saksbehandler: ... egentlig. Men så skulle vi da snakke med de to eldste. Så forteller de om vold. Og da snur jo hele saken seg.

Mange av saksbehandlerne uttrykte at de handlet som de gjorde for å forsikre seg om at de gjorde en god undersøkelse. De forankret sine handlinger ved å vise til hensynet til barnet, undersøkerplanen eller loven. Slik de opplevde det, var de i en situasjon hvor de risikerte ikke å gjøre en god jobb dersom de ikke handlet etter bestemte forventninger. De handlet altså etter en individuell beregning av risiko, men hvor det var organisasjonen som definerte premisene for den rasjonaliteten de skulle handle etter.

De handlet alle etter en fast undersøkerplan som definerte hvordan undersøkelsene skulle gjennomføres. Dermed skapes det også en trygghet for saksbehandleren ved at hun vet at beslutningen ikke er hennes, men organisasjonens. Samtalene mellom saksbehandlere og foreldre tas dermed opp i et

rasjonaliseringsprogram hvor beslutninger og vurderinger gjøres med tanke på å sikre seg mot å gjøre feil.

Å handle etter forskjellen sikkerhet/risiko

Saksbehandlerne beskriver sin situasjon kan illustreres med forskjellen risiko/sikkerhet, hvor sikkerhet i betydningen av å sikre den gode undersøkelse ble forstått som en samtale med barnet, følge planen, og også henvise til loven. De handler altså på forskjellens sikkerhets side. Forskjellen kan beskrives slik:

I undersøkelsene syntest det å *ikke* ha en samtale med barnet, eller å *ikke* følge planen, å fremstå som usikre handlingsvalg for saksbehandlerne. Med Luhmann (1997) vil fremtiden være en «usikkerhetens horisont» og kan alltid komme annerledes ut enn forventet. Begrepet sikkerhet er dermed for Luhmann en sosial fiksjon (ibid.). Beslutninger er alltid risikable og sikkerhet som begrep fremstår dermed som et tomt begrep. Det kan kun fungere som et refleksjonsbegrep (ibid.). Fra dette perspektivet vil begrepet «sikkerhet» kun representere en posisjon hvor alle avgjørelser kan analyseres ut fra den risiko som ligger nedfelt i den enkelte avgjørelse. Dermed forsvinner også begrepets relevans. Det er ikke mulig for barnevernets ansatte å handle på en måte som skaper en sikker fremtid, noe som her betyr handlinger som sikrer den gode undersøkelsen. Det finnes ingen avgjørelser uten risiko, så det å handle ut fra en forståelse om å sikre sine vurderinger vil i seg selv være risikabelt. Saksbehandlerne iakttar altså med et blikk hvor risiko blir sett som et saksforhold som eksisterer uavhengig av den som ser. Sikkerhet er det som søkes for at risiko skal unngås. I det øyeblikk formen sikkerhet/risiko blir en variant av forskjellen gledelig/ikke gledelig (Luhmann 2003b) usynliggjøres samtidig at saksbehandlerne som beslutningstagere ikke kan unngå å produsere risiko. Heller ikke når de sikrer seg mot risiko (Kneer og Nassehi 2000:176)

Formen sikkerhet/risiko skaper en illusjon om at man kan sikre en ukjent fremtid. Dermed mister man av syne både den prinsipielt ukjente fremtid som er å finne i tidsdimensjonen, og også problemet knyttet til beslutningstageren som er å finne i sosialdimensjonen. Dermed gir forskjellen risiko/sikkerhet et falskt inntrykk av beslutninger som gjøres i saksdimensjonen. Når fremtiden er ukjent, forsvinner også muligheten for sikkerhet, og utvider dermed risikosiden på bekostning av forskjellens sikkerhetsside.

En presisering av begrepet risiko

Luhmann (2007) foreslår en annen sondering for bedre å kunne presisere begrepet risiko. Det er en sondering som ikke forutsetter en iakttageruavhengig virkelighet, og heller ikke ses som en motsetning til sikkerhet. Med forskjellen risiko/fare presenterer Luhmann et nivå for iakttagelse av annen orden. Her kan man se at denne forskjellen kun kan forklares ved hjelp av en attribusjonsprosess. Den forutsetter tilskrivninger. Avhengig av tilskrivningen vil noe fremtre som risiko eller som fare (ibid). I dette perspektivet vil man kunne analysere hvordan saksbehandlerne (på nivået for iakttagelse av første orden) nettopp konstruerer noe som enten risiko eller fare. Den samme virkningen vil bli tilskrevet ulikt, avhengig av om den enkeltes beslutning blir sett som en fare eller som en risiko.

Forskjellen mellom risiko og fare ligger i saksbehandlers attribusjonsprosess. Skillet avhenger av hvilke skader som blir lagt til hvem og hvordan. Bli skaden tillagt beslutningen er det altså snakk om en risiko, men skyldes skadene systemets omverden så er det snakk om fare (Luhmann 2003b). Både risiko og fare lar seg altså anvende på alle former for ulemper. For eksempel vil det å ikke oppdage at et barn har det vanskelig både kunne sees som en risiko og en fare. På samme måte som det både er en risiko og en fare at barnevernet ikke klarer å tilby hjelp som hjelper. Og også er det både en risiko og en fare forbundet med at barn som ikke skulle ha blitt flyttet, blir flyttet. Eller motsatt at barn blir boende i en omsorgssituasjon de ikke skulle ha blitt boende i.

Når saksbehandleren handler etter hva som er nedfelt i planen, uavhengig av hensynet til barnet/familien og hvor en eventuell belastning faller på barnet/foreldrene, vil det være en risiko for saksbehandler og en fare for klienten. Saksbehandler handler da etter hva hun selv mener vil være å sikre en god jobb, samtidig som at en eventuell skade ikke vil ramme henne fordi hun har handlet i tråd med organisasjonens beslutningsrasjonalitet. Dersom hun hadde valgt å ikke følge planen og dermed kalkulert med en eventuell skade for seg selv, så kunne det for henne ha vært forbundet med fare.

En rutinemessig samtale med barnet, uavhengig av hva saksbehandler mener er nødvendig ut fra den konkrete situasjonen, kan være en fare for barnet fordi man risikerer å påføre barnet en ekstra belastning man ikke kjenner konsekvensene av. Samtidig vil det å ikke snakke med barnet være forbundet med en fare for sakshandler fordi hun risikerer å bli anklaget for ikke å følge loven, ikke følge rutinene, eller hun kan gå glipp av viktig informasjon.

Saksbehandler utsetter altså seg selv for en fare hvis følgene av hennes beslutninger rammer henne eller barnevernet. Og motsatt, dersom eventuelle feilvurderinger rammer foreldrene, handler saksbehandler på forskjellens risikoside. På forskjellens risikoside er altså vurderingen at saksbehandler kunne ha unngått en skade eller en feil beslutning om hun hadde gjort en annen vurdering. Idet saksbehandler tar en beslutning og en eventuell skade ram-

mer en annen, her barnet eller familien, så er det en beslutning på forskjellens risiko side. Da er følgene av hennes beslutning innenfor hennes kontroll, og hvor det er barnet og familien som bærer byrden ved å være utsatt for en fare.

Vurderingen av sannsynligheten for om en skade kan inntre, henger altså sammen med hvorvidt den eventuelle skaden er et resultat av egen vurdering som man mener å ha kontroll på (risiko) eller om skaden er et resultat av andres adferd (fare). Det er altså saksbehandler som beslutningstaker som blir forskjellen mellom risiko og fare.

Saksbehandlers risiko-adferd blir altså en fare for barnet og familien. Til tross for at enhver risiko kan være kalkulert rasjonelt, for eksempel som det å følge undersøkerplanen for å sikre den gode undersøkelsen, vil det for de personene, her klientene, som ikke er involvert i beslutningen innebære en fare. For dem beslutningen rammer er det altså ikke tale om en risiko, men om en fare. Det gjør en forskjell (Luhmann 2003b).

Tidsdimensjonen, den sosiale dimensjon og saksdimensjonen

Begrepene risiko og fare blir altså behandlet som allmenne størrelser i Luhmann saklige dimensjon. Problemet – og dermed nødvendigheten av å sonde mellom risiko og fare – ligger i forholdet mellom tidsdimensjonen og den sosiale dimensjonen (Luhmann 1997).

For å gjenta så ligger mangfoldet av hensikter i saksdimensjonen. Den sosiale dimensjonen er forskjellen mellom oss og dem, og tidsdimensjonen er en forskjell mellom fortid og fremtid. Disse dimensjoners forhold til hverandre må derfor forstås som et forhold mellom forskjeller, og det betyr at den sosiale forskjellen setter grenser for hvordan tidsforskjellen blir oppfattet og omvendt (ibid.). Tidsdimensjonen og den sosiale dimensjonen vil alltid tre inn i et spenningsforhold da krav i den ene dimensjonen vil kolliderer med krav i den andre dimensjonen. For eksempel vil saksbehandlers tilskrivning på forskjellens risikoside kunne innebære en fare for klienten i fremtiden. På samme måte som saksbehandlers handling i nåtiden kan innebære en fare i fremtidens nåtid for saksbehandler. Når saksbehandler handler med en forankring i planen, kan det for henne innebære en risiko, mens det for klienten innebærer en fare. Det vil i fremtidens nåtid kunne bety at klienten mister tillit til saksbehandleren og dermed handler på måter som kan bety en fare for saksbehandler. Fremtiden er ubestemt, eller med Luhmann; det handler om fremtidens ikke-nødvendighet (ibid.). Å flytte et barn ut fra en beslutning om

at det medfører en risiko for barnet om det blir, samtidig som barnevernet risikerer ikke å ha gjort jobben sin, vil samtidig kunne medføre en fare for barnet dersom beslutningen tas på feil grunnlag. Da vil tidsbindingen kunne føre til en fare for saksbehandler fordi beslutningen i fremtidens nåtid vil kunne vise at handlingen var feil. På samme måte som det å ikke flytte barnet, dersom det senere skulle vise seg at det skulle ha vært flyttet, innebærer en fare for barnet. Dermed kan man anta at det legges vekt på sosiale sikringer for å beskytte mot fremtiden, hvor problemet eller utfordringen blir et spenningsforhold mellom tidsdimensjonen og den sosiale dimensjonen. I nåtidens fremtid vet man ikke om beslutningen som tas er skadelig eller ikke, og heller ikke vet man for hvem beslutningen kan være skadelig. Tidsdimensjonen og den sosiale dimensjonen trer alltid frem i et spenningsforhold fordi en beslutnings mulige skade vil avhenge av både for hvem beslutningen er skadelig og til hvilken tid.

Idet saksbehandler handler i nåtiden begrenses eller utvides fremtidens muligheter. På den måten skaper saksbehandler seg en mindre kompleks fremtid (Luhmann 2014). De sosiale omkostningene er imidlertid at også familiens aktuelle eller fremtidige handlingsmuligheter blir påvirket. Saksbehandlers handlinger på forskjellens risikoside i nåtiden vil dermed disponere over klientens fremtid. Ved å skille mellom nåtid og fremtidens nåtid trer muligheten for ulik attribusjon frem (Luhmann 1997). Saksbehandler kan kun handle, beslutte og kommunisere i nåtiden. Det er imidlertid mulig å iaktta nåtiden, ved hjelp av et tidsskjema, som nåtidens fremtid. Det vil si en fremtid som alltid vil kunne se annerledes ut, gitt beslutningen saksbehandler gjør i dag. Når saksbehandler beslutter på en måte som gjør at det oppstår skader knyttet til hennes beslutning i nåtidens fremtid, så innebærer det at saksbehandler løper en risiko. Oppstår det derimot skader som ligger utenfor saksbehandlers innflytelse, opererer iakttagelsen på forskjellens fare side.

Dermed blir problemet for saksbehandler og barnevernet at det ikke finnes en posisjon hvor risiko kan unngås. I et samfunn med en fremtid vil det aldri kunne oppnås sikkerhet, legitimitet eller objektivitet (Luhmann 1997). Det vil alltid være en mulighet for at saksbehandlers beslutning vil medføre en skade i fremtidige nåtider, men det er også mulig at det ikke oppstår en skade. Det at man ikke vet med sikkerhet i den aktuelle nåtid, og må beskrive det som en usikkerhet ved den aktuelle fremtid, vil imidlertid kunne innebære en skade allerede i nåtiden. Ved at saksbehandler eller barnevernet opplever et behov for å sikre, forebygge og handle på måter som kan være unødvendige, gjør at eventuelle skader, enten de inntreffer eller ikke, er skadelige allerede nå (ibid.). Det er altså saksbehandler eller barnevernets forståelse av fremtiden i risikoperspektivet, og ikke fareperspektivet, som skaper den aktuelle praksisen og hvor nettopp beslutningene om risiko i seg selv blir risikable. Organisasjonens frykt for ikke å gjøre gode undersøkelser gjør at man alltid har risikoen for øye. Man gjennomfører alle undersøkelser på samme måte, uavhengig av

hva bekymringen handler om. På den måten skapes undersøkelser som til enhver tid er forbundet med fare for familiene.

Å beslutte med henblikk på fare

Begrepsparet sikkerhet/risiko skaper en illusjon om at man kan sikre en ukjent fremtid. Dermed mister man av syne både den prinsipielt ukjente fremtid som er å finne i tidsdimensjonen, og også problemet knyttet til beslutningstageren som er å finne i sosialdimensjonen. Dermed gir forskjellen risiko/sikkerhet et falskt inntrykk av beslutninger som gjøres i saksdimensjonen. Når fremtiden er ukjent, forsvinner også muligheten for sikkerhet, og utvider dermed risikosiden på bekostning av forskjellens sikkerhetsside.

Poenget er at økt planlegging og normer for handling ikke nødvendigvis reduserer kompleksiteten. Tvert imot kan en risikere å øke risikoen ved iverksetting av disse teknologier eller mekanismer (Mortensen 1999). Uten maler og en standardisert praksis vil man på den ene siden ha langt flere muligheter, samtidig som man åpner for en praksis som til enhver tid vil spørre seg hva den fremtidige nåtid vil være når den betraktes ut fra den nåtidige fremtid (Luhmann 2007).

Med Luhmann (1997) blir spørsmålet om barnevernet bør tenke sin fremtid ikke i «risikoens modus», men i «farens modus». Ved å innsette forskjellen fare/risiko til forskjell fra sikkerhet/risiko vil barnevernet måtte beslutte med tanke på en fremtid som oppfattes som fare. Ved å se formen fare/risiko fra en fare-side, vil barnevernets saksbehandlere måtte tenke på når og for hvem konsekvensene av handlingene eventuelt vil kunne ramme. Dersom det er barnevernet selv som skal ta ansvaret for den usikre fremtiden, kan ikke praksisen lenger bli styrt av å skulle «være på den sikre» siden.

For barnevernets ansatte skaper imidlertid undersøkerplanen en illusjon av å vite hvordan det skal handles. Dermed usynliggjøres også hva man eventuelt kunne ha oppnådd om man hadde handlet annerledes. Det skapes altså en trygghet for saksbehandleren ved at hun vet at beslutningen ikke er hennes, men organisasjonens. Samtalene mellom saksbehandlere og foreldre tas dermed opp i et rasjonaliseringsprogram hvor beslutninger og vurderinger gjøres med tanke på å unngå feil. I en situasjon uten en forhåndsbestemt mal for hvordan det skal handles, vil saksbehandlerne stå i en situasjon som tydeliggjør at det ikke finnes noen visshet knyttet til når det er riktig å gjøre det ene eller det andre; altså en situasjon som skjerper bevisstheten om tid og dermed kontingens. En slik situasjon vil stille alvorlige krav til saksbehandlerne om å måtte ta stilling og vurdere, samtidig som den konkrete situasjonen måtte ha dannet utgangspunktet.

Det er mulig å se barnevernets praksis som et resultat av en risikopolitikk hvor også politikken har behov for å dokumentere og vise ansvar. Vi får en politikk som skal sikre gode velferdstjenester gjennom retningslinjer, kvalitetsprogrammer og manualer. På den måten viser politikken sitt ansvar, hvor

vi samtidig får en politikk som ikke kan kritiseres og som heller ikke rammes av sine konsekvenser. Heller dyttes ansvaret ned til barnevernet som dermed får et ansvar det i realiteten ikke kan bære. Den ansatte får et ansvar det ikke er mulig å handle på. Resultatet blir en ansvarsforskyvning hvor det til slutt blir det enkelte barn og familie som må bære konsekvensene.

Avslutning

I barnevernets praksis blir fremtidens uvisshet politikkenes problem. Risikopolitikken bringer barnevernet i en tilstand av fare i det barnevernet som system blir forventet å utføre en praksis som barnevernet selv ikke har definert. Politikken opererer på forskjellens risiko side og pålegger barnevernet å omsette alle svake punkter til forebyggelsesprogrammer ut fra den hensikten å sikre «den gode praksis». Det er en praksis hvor standardisering og maler blir de mest opplagte svarene. På den måten blir det barnevernet som organisasjon som bærer ansvaret for eventuelle feilvurderinger – ikke politikken. Ansvaret dyttes dermed over på barnevernets ansatte. Det er imidlertid et ansvar det ikke er mulig å ta ansvar for. Å ta ansvar innebærer et visst handlingsrom å ta ansvar i. På den måten ender ansvaret og konsekvensene til slutt opp hos det enkelte barn og familie.

Beslutning er en kommunikasjon som innebærer å forholde seg til ulike forventninger, enten de fremstår som tidslige, sosiale eller saklige. Poenget er imidlertid at disse forventningene ikke utgjør barnevernets organisasjon, men heller er deler av organisasjonens omverden. Dermed krever de en aktiv stillingstaken hvor saksbehandlerne må respondere på ulike forventninger i organisasjonens omverden (Andersen 2012:53). Idet de innfrir visse forventninger, til forskjell fra andre, trer barnevernets praksis frem.

Idet barnevernets praksis trer frem gjennom beslutninger er det nettopp i praktiske beslutningssituasjoner at universelle verdier som barnets beste, menneskerettigheter, men også politiske føringer og retningslinjer, skal vise sin verdi. Nettopp ved å forankre beslutningen utenfor seg selv, enten det er politiske føringer, rettigheter eller overordnede verdier, synes beslutningen å fremstå mer sikker. Problemet er at vi aldri kan oppstille et en- til -en forhold mellom prinsipper, enten de er politiske eller juridiske, og beslutninger i konkrete situasjoner. Heller er det slik at de universelle verdier og føringer mister sin instruerende kraft i det øyeblikk vi får bruk for dem. Så snart manualer og programmer bringes i direkte anvendelse er de ikke lenger nødvendige universelle prinsipper, men kontingente beslutninger som kunne vært truffet annerledes (Luhmann 2008; Andersen 2017:117).

Flere har beskrevet hvordan barnevernets praksis er styrt av maler og standardiseringer og hvordan rommet for faglig skjønn er redusert. Mange er bekymret for konsekvensene og peker på at sosialarbeiderne har liten tillit til egne vurderinger og skjønn (Munro 2011; Parton og Berrigde 2011; Bartelink m.fl 2014). På den andre siden blir det pekt på behovet for standardisering i

målet om å sikre gode vurderinger. Blant annet blir det hevdet at maler og direktiver skaper en bedre praksis i form av å legge til rette for bedre beslutninger (Wilkins 2015).

Også denne studien viser hvordan barnevernets praksis synes styrt av planer og maler mer enn den enkeltes saksbehandlers faglige skjønn og dømmekraft. Heller blir barnevernundersøkelsene langt på vei styrt av en forhåndsbestemt undersøkerplan som definerer innholdet i undersøkelsen. Blant annet synes det å ikke ha en samtale med barnet, eller det å ikke følge planen, som usikre handlingsvalg i målet om å sikre en god undersøkelse. Barnevernets vurderinger tas dermed opp i et rasjonaliseringsprogram hvor målet er å unngå feil. Da blir også maler og rutinebeskrivelser naturlige handlingsvalg. Beslutningene fremstår tryggere når de er forankret i en generell mal, og skaper samtidig en trygghet for saksbehandlerne ved at beslutningene ikke er deres, men organisasjonens.

Problemet er imidlertid at heller ikke vurderinger som er forankret i maler kan sikre gode beslutninger. Dersom premisset er at man ikke kan sikre seg mot feil, uavhengig om vurderingen er skjønnsbasert eller manualbasert, må vurderingen knyttes til hvem som skal bære ansvaret for eventuelle feilvurderinger. Dersom det er barnevernet selv som skal bære ansvaret, må vurderingene gjøres med en erkjennelse av fremtidens nødvendige usikkerhet og dermed hvile i nåtidens utilstrekkelige, men dog tilgjengelige kunnskap.

Noter

1. Artikkelen bygger på, og er en bearbeidet og videreutviklet versjon av analyser gjort i min phd-avhandling
2. Barnevernets samfunnsoppdrag er å sikre at mindreårige som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid og å bidra til at barns og unge får trygge oppvekstvilkår (Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992). Når barneverntjenesten mottar en bekymringsmelding skal meldingen gjennomgås og det skal vurderes hvorvidt meldingen gir grunnlag for en barnevernundersøkelse. Dersom barneverntjenesten finner rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven, skal det snarest gjennomføres en undersøkelse, jfr. Bvl. § 4-3 første ledd.
3. Disse to hovedmønstrene har jeg også beskrevet i en artikkel i Tidsskrift for Arbejdsliv 17 årg. nr. 2 2015:73-76, som utgangspunkt for en dispositiv analyse, jfr. Michel Foucault.
4. Både samtalene fra videofilmene og intervjuene.

Referanser

- Andersen, Niels Åkerstrøm (2002): «Polyfone Organisationer» i *Nordiske OrganisasjonsStudier*, no.2., Oslo: Fagbokforlaget, 27-53
- Andersen, Niels Åkerstrøm (2003): *Borgerens kontraktliggjørelse*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Andersen, Åkerstrøm Niels (2006): *Partnerskabelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, Niels Åkerstrøm (2007): Organisation i anden ordens perspektiv – systemteoriens analysestrategiske maskine. I H. Højlund og M. Knudsen (red.) *Organiseret kommunikation- systemteoretiske analyser*. 1.e-bogsudgave. Fredriksberg, Samfundslitteratur.
- Andersen, Åkerstrøm Niels (2008): Velfærdsledelse: Diagnoser og udfordringer, i Camilla Sløk og Kaspar Villadsen (red.) *Velfærdsledelse. I den selvstyrende velfærdsstat*. København: Hans Reitzels Forlag
- Andersen, Niels Åkerstrøm (2012): *Flygtige forhold. Om ledelse af medarbejdere mellem pædagogik, kærlighed og leg*. København: Hans Reitzels Forlag
- Andersen, Niels Åkerstrøm (2014): Kan man fundere kritik i kritikens umulighed? Tanker om en systemteoretisk samtidsdiagnostik. *Social kritik*, 140: 50-67
- Andersen, Niels Åkerstrøm og Asmund Born (2007): Heterophony and the postponed organisation- Organizing autopoietic systems. *Tamara Journal for Critical Organizational Inquiry*, 6, 6.2: 176-186.
- Andersen, Niels Åkerstrøm og Justine Grønbæk Pors (2014): *Velfærdsledelse. Mellem styring og potentialisering*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, Åkerstrøm Niels og Justine Grønbæk Pors (2017): Stillehedens kommunikation: hash-samtalen som potentialitetsteknologi, i Mads Peter Karlsen og Kaspar Villadsen (red.) *Sundhed og magt*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, Åkerstrøm Niels og Justine Grønbæk Pors (2017): *Niklas Luhmann*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Appel-Nissen, Maria (2005): *Behandlerblikket*. Ph.d avhandling, Institut for Sociale Forhold og Organisation. Aalborg: AUC.
- Arendt, Hannah (1978): *The Life of the Mind*. New York: A Harvest Book, Harcourt. Inc.
- Arendt, Hannah (1965/2003): "Some Questions of Moral Philosophy", i Hannah Arendt (ed.) *Responsibility and Judgement*. New York: Schocken Books.
- Arendt, Hannah (1971): "Thinking and Moral Considerations". *Social Research*, 38 (3).
- Arendt, Hannah (1998): *Om vold, tænkning og moral*. Frederiksberg, Det lille forlag.
- Backe-Hansen, Elisabeth (2001): *Rettferdiggjøring av omsorgsovertakelse: en beslutningsteoretisk analyse av barneverntjenestens argumentasjon i en serie typiske saker om små barn*. Oslo: Nova.
- Backe-Hansen, Elisabeth, Øivin Christiansen og Bente Heggem Kojan (2016): Best mulige beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen og B. Heggem Kojan (red.). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Baginsky, Mary, Joe Moriarty, Jill Manthorpe, Martin Stevens, Tom Macinnes & Tay Nagendran (2010): *Social Workers` Workload Survey: Messages from the Frontline: Findings from the 2009 Survey and Interviews with Senior Managers*. London: Social Work Task Force.
- Barlow, Jane, Joanne D. Fisher og David Jones (2012): *Systematic review og models o fanalysing significant harm*. London :The Stationery Office
- Bartelink, Cora, van Yperen Tom, Ten Berge, Ingrid, De Kwaadsteniet, Leontien og Witteman, Cilia (2014): Agreement on Child Maltreatment Decisions: A Nonrandomized Study on the Effects of Structured Decision-Making. *Child & Youth Care Forum*, 43, 5: 639-654. <https://doi.org/10.1007/s10566-014-9259-9>

- Broadhurst, K C Hall, D Wastell, S White & A Pithouse (2010): Risk, Instrumentalism and the Humane Project in Social Work: Identifying the Informal Logics of Risk Management in Children's Statutory Services. *British Journal of Social Work*, 40, 4: 1046-1064. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq011>
- Christiansen, Øivin og Norman Anderssen (2010): From concerned to convinced: reaching decisions about out-of-home care in Norwegian Child Welfare Services. *Child & Family Social Work*. 15: 31-40. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00635.x>
- Hennum, Nicole (2016): Kunnskapers makt i beslutninger, i Ø. Christiansen og B. Heggem Kojan (red.). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holland, Sally (2000): The Assessment Relationship: Interactions Between Social Workers and Parents in Child Protection Assessments. *British Journal of Social Work*, 30, 2: 149-163. <https://doi.org/10.1093/bjsw/30.2.149>
- Jensen, Signe Mie og Kaspar Villadsen (2014): Kompleksitet i velfærdsstatens frontlinje i *Tidskrift for Arbejdsliv*, nr. 1: 39-53.
- Kneer, Georg og Armin Nassehi (2000/1997) *Niklas Luhmann – introduktion til teorien om sociale systemer*. København: Hans Reitzels Forlag
- Knudsen, Hanne (2008): Forældreledelse: Let's be careful out there! I Camilla Sløk og Kaspar Villadsen (red.) *Velfærdsledelse. I den selvstyrende velfærdsstat*. København: Hans Reitzels Forlag
- Kähkönen, Päivi (1999): The Assessment of Parenting in the Child Welfare Practice. *Children and Youth Services Review*, 21, 7: 581-603. [https://doi.org/10.1016/S0190-7409\(99\)00040-7](https://doi.org/10.1016/S0190-7409(99)00040-7)
- La Cour, Anders (2002): *Frivillighedens pris: En undersøgelse af Niklas Luhmanns teori om sociale systemer og dens anvendelse på området for frivilligt social arbejde*. Sociologisk Institut, København: KU.
- Lov om barneverntjenester av 17. Juli 1992 nr. 100.
- Luhmann, Niklas (1977): "Differentiation of society", *The Canadian Journal of Sociology*, 2, 1: 29-53. <https://doi.org/10.2307/3340510>
- Luhmann, Niklas (1982): *The differentiation of Society*. New York: Columbia University Press
- Luhmann, Niklas (1992): Hvorfor systemteori. I Jens Christian Jacobsen (red.). *Autopoiesis. En introduction til Niklas Luhmanns verden af systemer*. København: Forlaget politisk revy
- Luhmann, Niklas (1993): Barnet som medie for oppdragelsen. I John Cederstrøm, Lars Qvortrup og Jens Rasmussen. *Læring, samtale, organisation – Luhmann og skolen*. København: Unge pædagoger.
- Luhmann, Niklas (1995): Kærligheden som symbolsk generaliseret kommunikationsmedium. I Jens Christian Jacobsen (red.). *Autopoiesis II. Udvalgte tekster af Niklas Luhmann*. København: Forlaget politisk revy
- Luhmann, Niklas (1997): *Iagttagelse og paradoks. Essays om autopoietiske systemer*. København: Samlerens Bogklub
- Luhmann, Niklas (2000a): *Sociale systemer. Grundrids til en almen teori*. København: Hans Reitzels Forlag
- Luhmann, Niklas (2000b): *Organisation und Entscheidung*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.

- Luhmann, Niklas (2003a): Beslutningens paradoks, i Holger Højlund og Morten Knudsen (red.). *Organiseret kommunikation- systemteoretiske analyser*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Luhmann, Niklas (2003b): *Soziologie des Risikos*. Berlin: Walter de Gruyter
- Luhmann, Niklas (2007): *Indføring i systemteorien*. København: Unge Pædagoger
- Luhmann, Niklas (2008): Are there still indispensable norms in our society *Soziale Systeme* <https://doi.org/10.1515/9783110510423-002>
- Marthinsen, Edgar og Willy Lichtwarck (red.). (2013): *Det nye barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Misund, Britt-Ingunn (2014): Beslutningsteoretiske perspektiver på beslutningsprosesser i barnevernet. I I.T. Ellingsen og R.S.Østerhaug (red.) (pp. 57-80). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moe, Sverre (1998). *Den moderne hjelpens sosiologi: velferd i systemteoretisk perspektiv*. Sandnes: Apeiros Forlag.
- Mortensen, Nils (1999): Aktualiteten av Luhmanns tillidsanalyse, i N. Luhmann. *Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Munro, Eileen (1996): Avoidable and unavoidable mistakes in child protection work. *British Journal of Social Work*, 26, 6: 793-808. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011160>
- Munro, Eileen (2008): *Effective Child Protection*. UK: Sage
- Munro, Eileen (2011): *The Munro Review of Child Protection: Final Report*. London: Department for Education, UK Government.
- Parton, Nigel & David Berridge (2011): Child Protection in England, i N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (red.). *Child Protection Systems- International Trends and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Picot, Aurèlie (2014): Transforming child welfare: from explicit to implicit control of families. *European Journal of Social Work*, 17, 5: 689-701. <https://doi.org/10.1080/13691457.2014.932273>
- Samsonsen, Vibeke og Danielle Turney (2016): The role of professional judgement in social work assessment: a comparison between Norway and England. *European Journal of Social Work*, 1-13.
- Skivenes, Marit (2011): Norway – A child centric perspective, i N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (red.). *Child Protection systems: International trends and orientations*. Oxford: Oxford University Press, (pp. 154-179).
- Skov Henriksen Lars (2001): »Niklas Luhmann- Socialhjælp i systemteoretisk belysning«. I: Michael Hviid Jakobsen, Mikael Carleheden og Søren Kristiansen (red.). *Tradition og fornyelse*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag
- Thrana, Hilde Marie (2013): Kjærlighet: en kjernekompetanse i profesjonelt barnevern? *Norges Barnevern*, nr. 1
- Uggerhøj, Lars (2011): Konklusjon og perspektivering. I K.Kildedal, L. Uggerhøj, S. Nordstoga og S. Sagatun. *Åbli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Villadsen, Kaspar (2005): Iagttagelsen af den hjemløse: Usammenlignelige koder i det sociale arbejde». *GRUS*, 75, 76: 60-83.

Villadsen, Kaspar (2007): Luhmann: Velfærd i kommunikative systemer. I: Nanna Mik-Meyer og Kaspar Villadsen (red.) *Magtens former. Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. København: Hans Reitzels Forlag

Villadsen, Kaspar (2008): »Polyphonic« Welfare: Luhmanns systems theory applied to modern social work. *International Journal of Social Welfare*, 17: 65-73. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2007.00504.x>